

transparant

EDITORIAAL

De vreugde van het evangelie

Dit nummer van Transparant bevat een reeks aandachtspunten en aanbevelingen over diaconie of de 'dienst aan de wereld'. Het IPB pleit ervoor dat de diaconie als volwaardig voor de gemeenschapsopbouw wordt erkend. We zijn verheugd dat paus Franciscus ook de nadruk legt op de concrete inzet vanuit het evangelie. In de apostolische exhortatie, de brief van de paus aan de Kerk, krijgt de sociale dimensie van de evangelisatie een belangrijke plaats. Laten we enkele elementen

uit de brief die aanzetten tot reflectie weergeven.

De titel van het document, *Evangelii gaudium*, plaatst de vreugde op de voorgrond, een kwaliteit die de paus ook persoonlijk uitstraalt. In de tekst brengt de paus o.a. zijn visie op Kerk en samenleving. Daarbij hoopt hij dat zijn lezers het werk zullen vervolledigen: "Ik nodig de gemeenschappen uit om deze perspectieven te vervolledigen en te verrijken, vertrekkend van het bewustzijn van de uitdagingen die hen eigen zijn en hen na aan het hart liggen".

Kerkvisie

De kerkvisie die hij voorstelt, is een Kerk die naar buiten is gericht, naar de andere. Elke gedoopte wordt permanent voor de opdracht geplaatst om het goede nieuws te verkondigen. Daarbij moet ook worden gezocht naar nieuwe wegen en nieuwe methoden, die de oorspronkelijke frisheid van die goede boodschap opnieuw onder de aandacht brengen. Een heel programma, toegespit op het vermogen tot initiatief! Dit houdt een echte verandering in: "Ik stel me een missionaire keuze voor die in staat is alles te veranderen, zodat de gewoontes, de stijlen, de dienstroosters, de taal en de hele kerkelijke structuur een geschikt kanaal worden voor de evangelisatie van de huidige wereld". Dat houdt ook een "ommekeer van het pausschap" in. En wat de bisschop betreft, die moet soms voor zijn kudde uit stappen, soms er middenin blijven en een andere keer weer achteraan lopen, want "de kudde zelf heeft een neus voor het vinden van nieuwe wegen"! De verkondiging moet zich baseren op het hart van het geloof. Dat betekent kerken met open deuren en een gastvrije Kerk, in het bijzonder voor de sacramenten: "Wij gedragen ons vaak als

scheidsrechters van de genade in plaats van de facilitators ervan. De Kerk is immers geen toehuis, maar het huis van de Vader, waar er plaats is voor iedereen met zijn of haar problemen". De Kerk moet ook naar de "periferieën van de mensheid" trekken. De armen zijn en blijven de bevoorrechte bestemmingen van de evangelisatie. De paus "wil geen Kerk die alleen maar bezorgd is om zelf het middelpunt te zijn en dan eindigt met verstrikt te raken in een web van obsessies en procedures".

Aanklacht

De paus uit kritiek op het huidige economische systeem, waarin al te vaak het recht van de sterkste overheerst, en op een wegwerpcultuur waarin de mens nog slechts als consument dreigt beschouwd te worden. De zwaksten worden daarbij niet enkel uitgesloten, maar zelfs als een soort afval behandeld. "De wereld gaat gebukt onder de nieuwe tirannie van een markt die als een nieuwe God wordt beschouwd en waarin financiële speculatie, corruptie en egoïsme overheersen."

Verder vestigt hij de aandacht op de bekeringen waarmee wij worden geconfronteerd, zoals het individualisme, de identiteitscrisis of de dalende geloofsijver. "Wij moeten teken van hoop zijn en mogen niet in een steriel pessimisme vervallen." Als alternatief stelt de paus iedereen voor om zich onder te dompelen in die nieuwe stroom van de communicatie.

Verantwoordelijkheid van leken

Hij vindt het noodzakelijk om de verantwoordelijkheid van de leken in de Kerk te versterken. Deels door een gebrek aan opleiding, deels door het klerikalisme vervullen leken niet de rol die hen toekomt. Daarbij vestigt hij de aandacht op de buitengewone rol van de vrouwen in de samenleving en voegt eraan toe: "Ik zie met vreugde hoe vele vrouwen pastorale verantwoordelijkheden delen met de priesters. Maar er moet nog veel meer plaats worden vrijgemaakt voor een meer doortastende vrouwelijke aanwezigheid in de Kerk, zonder zich te focussen op het priesterschap, dat gereserveerd blijft voor mannen". De paus roept pastores en theologen op om "nog meer en ten volle te onderzoeken wat dit inhoudt met betrekking tot de mogelijke rol van vrouwen in de besluitvorming in de verschillende kerkmiddens".

Sociale dimensie van de evangelisatie

Verder onderlijnt de paus de sociale consequenties van de evangelisatie: "Het gemeenschapsleven en het engagement voor de anderen behoren immers tot het hart zelf van het evangelie". Die sterke link tussen evangelisatie en samenleving is een van de karakteristieken in zijn denken. Hij richt zich op twee kwesties: de sociale integratie van de armen en de zoektocht naar vrede en sociale dialoog. Het privébezit van goederen moet zo goed mo-

gelijk het algemeen welzijn dienen en “daarom moet solidariteit worden beleefd als de beslissing om aan de arme terug te geven wat hem toekomt”.

Het is bovendien onontbeerlijk om aandacht te besteden aan nieuwe vormen van armoede en breekbaarheid, waarin wij geroepen worden de lijdende Christus te herkennen. En paus Franciscus spreekt ook over armoede op ecologisch vlak.

Het thema van de zoektocht naar vrede koppelt hij aan gerechtigheid: “Een vrede die niet de vrucht is van een integrale ont-

wikkeling van iedereen heeft geen toekomst en zal altijd de kiem in zich dragen van nieuwe conflicten en nieuwe vormen van geweld”.

Tot slot spoort de paus aan tot dialoog en samenwerking met politieke, sociale, religieuze en culturele instellingen en groepen. “De Heilige Geest verleent de kracht om de nieuwigheid van het evangelie met vrijmoedigheid te verkondigen, met luide stem, in alle tijden en op alle plaatsen, ook tegen de stroom in.”

Josian Caproens, voorzitter

I P B - N I E U W S

Een frisse wind door de Kerk met Fresh Expressions of Church

Kerk in Engeland trekt missionaire kaart

Engeland heeft in de laatste decennia uitdrukkelijk naar mogelijkheden gezocht om traditionele kerken en nieuwe vormen van kerk-zijn samen te denken. De Engelse kerk wil op die manier kerk zijn en vormen voor alle inwoners van het land. In het laatste decennia zijn er in Engeland een 2.000-tal *Fresh Expressions of Church* ontstaan. De *Fresh Expressions*-beweging is een Anglicaans-methodistisch initiatief dat zich oecumenisch profileert. Naast Engeland, zijn er vandaag ook *Fresh Expressions*-initiatieven te vinden in Canada, Amerika, Australië, Nieuw-Zeeland, Barbados, Zwitserland, Duitsland en Zuid-Afrika. Meer info is te vinden op www.freshexpressions.org.uk.

De voormalige aartsbisschop van Canterbury, Rowan Williams, sprak in 2004 in het rapport *Mission-Shaped Church* van een gemengde economie binnen de kerk (*mixed economy church*), om het bestaan van traditionele of gevestigde kerken naast nieuwe vormen te benoemen. Het rapport roept op tot nieuwe expressies van kerk-zijn en de titel van het rapport verwijst naar wat *Fresh Expressions* in de kern willen zijn. Hun vertrekpunt is missie, hun eindpunt kan kerk zijn en niet omgekeerd. Het rapport verdedigt de idee van een variëteit aan kerken in het huidige sociologisch landschap van Engeland. Katholiciteit staat voor een eenheid in diversiteit: een diversiteit van kerken binnen het ene Lichaam van Christus.

Het goede nieuws voor wie veraf staan

In de lente van 2013 vroeg ik aan Jonathan Clark, bisschop van Southwark, of hij enthousiast is over het her en der opduiken van *Fresh Expressions of Church* in Engeland. Hij antwoordde daarop het volgende: “Ja, ik denk dat we dit allang nodig hadden. De *Fresh Expressions*-beweging zorgt dat er een aanmoedigingsruimte en een institutionele ruimte is ontstaan voor geëngageerde gelovigen die iets wilden doen met ‘het goede nieuws’ van het evangelie in delen van de samenleving die er geen affiniteit mee hebben. *Fresh Expressions*-initiatieven worden niet meer als randfenomenen beschouwd, maar opgenomen in het hart van de kerk van vandaag in Engeland.” Zoals bisschop Clark aangeeft, focust de *Fresh-Expressions*-beweging vooral op mensen die niet meer naar de kerk gaan of het nooit gedaan hebben. Vanuit de idee dat deze mensen vlotter te bereiken zijn vanuit een beweging naar hen toe, starten *Fresh Expressions*-pioniers – je zou

ze moderne missionarissen kunnen noemen – kerkinitiatieven op plaatsen waar zich in de samenleving gemeenschappen vormen. *Fresh Expressions* kunnen zo ontstaan in een nieuwe woonwijk, een oudervereniging, een café, een koffiehuis, een ontspanningscentrum, een sport-, muziek-, jeugd- of leesclub, een surfclub, een opvangtehuis voor daklozen of prostitués, op het werk, bij mensen die van een bepaalde muzieksoort houden enz. Ze vertrekken daarbij niet van de verwachting dat deze groepen zich in de toekomst nog naar de bestaande parochies zullen bewegen. *Fresh Expressions*-pioniers starten vanuit een optimistisch mensbeeld en zijn ervan overtuigd dat de Westerse samenleving vandaag breed openstaat voor spirituele vragen en spiritueel zoeken. Maar ze beseffen tegelijk dat niet-kerkelijken niet bij de kerk komen aankloppen voor antwoorden. Ongeveer 70% van de mensen in de samenleving verbinden spiritualiteit niet met de kerk. Daarom vindt de *Fresh Expression*-beweging dat er nieuwe manieren moeten gezocht worden om zich te engageren ten opzichte van de spirituele honger en vragen van de mensen. Dit vergt heel wat *finetuning* van de kerk om deze mensen te vinden en te dienen. De kerk denkt immers vaak vanuit wat op zondag in het kerkgebouw gebeurt en dat wil de *Fresh Expression*-beweging optrekken.

De frisse wind heeft vele gezichten

Fresh Expressions of Church drukken tegelijk continuïteit én contextualisatie uit, twee elementen die steeds met elkaar verstrengeld zijn wanneer we de geschiedenis van de christelijke traditie onder de loep nemen. De Handelingen van de Apostelen vormen in wezen “one long fresh expression”. Ook in de verdere christelijke traditie duiken steeds nieuwe vormen van kerk-zijn op. Denken we bijvoorbeeld maar aan het ontstaan van monastieke gemeenschappen in de geschiedenis of aan de begijnen en begarden die in de 11e eeuw het licht zagen. In *The Declaration of Assent*, het engagement dat uitgesproken wordt bij de aanstelling van een nieuwe priester, verklaren priesters zich akkoord om loyaal te zijn ten opzichte van de geloofstraditie van de Kerk van Engeland en aanvaarden ze om mee verantwoordelijkheid te dragen om binnen iedere generatie het geloof opnieuw, ‘afresh’, uit te spreken. Op basis van dit laatste woordje kregen de nieuwe kerkvormen in Engeland de naam *Fresh Expressions of Church*. *Fresh Expressions of Church* gaat niet over één model dat dan gekloond moet worden, maar wel over basisprincipes of maatsta-

ven waarrond verschillende vormen kunnen ontstaan. Het luisteren naar de context is cruciaal om van een *Fresh Expression* te kunnen spreken. Ze vertrekken vanuit een focus op gemeenschap en gemeenschapsvorming. Enerzijds onderbouwen ze dat theologisch omdat ze daarin ook Jezus' manier herkennen die al doende rondging. Jezus schreef geen boek maar vormde een gemeenschap. Anderzijds erkennen ze dat gemeenschapsvorming inherent is aan de mens als sociaal wezen. Ook vandaag, waar de individuele ontwikkeling van iedere mens vaak centraal staat, zoeken mensen allerlei manieren op om gemeenschap te vormen, offline en online. De christelijke spiritualiteit versterkt ook die gemeenschapsvorming tot in de eucharistische handelingen toe. Christenen breken immers het brood en delen het: het Lichaam van Christus komt in gedeelde vorm tot de mens. Het brood wordt gedeeld in een gemeenschap waarbinnen geen twee mensen dezelfde zijn maar allen voor God gelijkwaardig zijn. De meeste *Fresh Expressions of Church* doorlopen een zeker ontwikkelingsproces. Ze doen dat niet allemaal op dezelfde manier, maar de cirkels op de onderstaande figuur worden omschreven als een *good practice* binnen de *Fresh Expressions*-beweging en bieden een werkkader.

Fresh Expressions starten met luisteren naar de mensen binnen een bepaalde setting of context. Wanneer pioniers in een gemeenschap de openheid ervaren om met hen het spiritueel gesprek aan te gaan, wordt er allereerst gezocht naar manieren om als gemeenschap het evangelie in daden waar te maken (liefhebben en dienen/diaconie). Hierdoor kan de bestaande gemeenschap versterkt worden en kan ook de verwoorde ervaring meevoeding bieden aan het evangelie dat men wil leven. Wanneer een gemeenschap zich in haar op weg gaan verder aangesproken weet door de christelijke spiritualiteit, worden ook momenten van vieren en bezinning structureel ingebouwd (kerk-zijn krijgt vorm) op een zondag of een andere dag/dagen. 'Do it again' gaat over de alertheid om steeds de noden van de context en van de eigen gemeenschap op de agenda te blijven plaatsen, zodat kerk en leven dynamisch worden samengehouden. Niet elke *Fresh Expression* zal erin slagen om 'kerk' te vormen en het

evangelie ook te vieren. Het gaat de beweging echter niet om dit soort resultaten maar wel om de stem van het evangelie te laten weerklinken in aansluiting bij het leven van een groep mensen in dialoog met de brede kerk.

Gevormde pioniers

Het initiatief voor deze nieuwe kerkvorm wordt gedragen door de bisschoppen van de Engelse kerk. Zij investeren dan ook in de opleiding van de pioniers. Dat zijn de mensen die overal op zoek gaan naar nieuwe plekken om een *Fresh Expression* gestalte te geven. Ze doorlopen een hele opleiding, meestal gespreid over verschillende jaren. Daarna kunnen ze door de bisschop gezonden worden als pionier.

Daarnaast is er een hele beweging op gang gekomen om alle gelovigen meer bewust te maken van hun missionaire opdracht. Via getuigenissen en vormingsdagen in lokale gemeenschappen ontstaat een verlangen van jong en oud om te evangeliseren. Geloven is niet enkel iets wat 's zondags in de kerk gebeurt maar in het gewone van elke dag. Op de website zijn voorbeelden en getuigenissen te vinden van dit missionaire reveal dat ontstond in het spoor van de *Fresh Expressions*-beweging.

En bij ons?

Bij het lezen van recente beleidsdocumenten en visieteksten van de verschillende bisdommen wordt duidelijk dat gezocht wordt hoe geloofsgemeenschappen vorm moeten krijgen in deze crisistijd. Het kiezen voor grotere pastorale eenheden of voor enkele centrumkerken binnen een bisdom is een waardevolle weg om te gaan, maar volstaat wellicht niet om het evangelie zichtbaar aanwezig te stellen in onze hedendaagse samenleving en cultuur. Naast het 'parochiesysteem' zijn wellicht ook andere vormen nodig. De missionaire dynamiek van de *Fresh Expressions* lijkt me een mogelijke denkpiste voor de toekomst van de kerk in Vlaanderen. Ik wil hier in mijn doctoraatsonderzoek verder over nadenken, in dialoog met de kerkstructuren in de Vlaamse Kerk.

Liesbeth Pulinckx

Aandachtspunten en aanbevelingen over Diaconie

Na het IPB-beraad van 5 oktober 2013

Op het IPB-Forum van 5 oktober 2013 werd het thema diaconie of 'dienst aan de wereld' behandeld. Het IPB pleit ervoor dat de diaconie als volwaardig voor de gemeenschapsofbouw wordt erkend. We zijn verheugd dat paus Franciscus ook herhaaldelijk de nadruk legt op de concrete inzet vanuit het evangelie.

Diaconie is een basisverantwoordelijkheid van elke christen en elke christengemeenschap. Er gebeurt veel gratis inzet in onze Kerk en daarvoor willen we onze waardering uitdrukken. Met het Forum formuleerden we ook een aantal suggesties en aanbevelingen opdat de diaconale beweging ook in de toekomst gegarandeerd kan worden.

We hebben deze aandachtspunten en aanbevelingen geordend volgens de doelgroep aan wie we ze richten.

Gericht aan de verantwoordelijken in parochies, pastorale eenheden, zones, federaties...

- Diaconie als agendapunt bij de vergadering van parochieraad, teamvergadering...
- Aandacht voor diaconie in liturgie en verkondiging: voorbeden, omhaling voor plaatselijke noden en initiatieven... maar ook vieren vanuit een diaconale ervaring.
- Een contactpersoon voor diaconie aanstellen en de naam van die persoon in het parochieblad en op de parochiale website vermelden. Deze persoon is het aanspreekpunt voor de lokale werkgroep diaconie.
- Aanmoedigen en waarderen van plaatselijke initiatieven: een omhaling in de zondagseucharistie, een lokaal of gebouw ter beschikking stellen...
- Een checklist gebruiken om diaconie op de kaart te zetten. Wat doen we? Voor wie? Welke noden blijven onbeantwoord?...

Gericht aan de bisschoppen en hun beleidsploeg

- Aandacht voor diaconie: door waardering uit te drukken, reflectie erover gaande te houden, middelen toe te kennen.
- In de territoriale reorganisatie: nieuwe territorialiteit zoeken voor diaconie. Herkenbare aanwezigheid bevorderen en bewaken.
- Benoemingsbeleid: op lokaal niveau ook pastorale medewerk(st)er (waar het kan een diaken) benoemen verantwoordelijk voor diaconale taken.
- Oprichting van diocesaan overlegplatform diaconie. Hiervoor iemand gedeeltelijk vrijstellen.
 - Op dat platform kunnen dwarsverbindingen gestalte krijgen o.a. tussen territoriale en categoriale pastoraal en tussen de verschillende organisaties die met diaconie bezig zijn. Bijvoorbeeld: samenwerking tussen de pastores in zorginstellingen of gevangenispastoraal en de verantwoordelijken in de parochies.
 - Daar kan ook reflectie gebeuren over de noden in de samenleving en over de manier waarop de christelijke inspiratie levend gehouden wordt, over de vorming die nodig is, over de prioriteiten en over de manier om naar buiten te treden.
- De bisschoppelijke commissie 'Kerk & dienst aan de wereld' vragen om naar buiten te komen rond actuele thema's en noden, in samenwerking met de solidariteitsorganisaties.

Gericht aan de verantwoordelijken voor de diakenopleiding

- De diakenopleiding als specifieke vorming aanbieden voor diaconaal werk.
- Differentiëren in de opleidingstrajecten voor kandidaat-diakens met veel ervaringskennis of elders verworven competenties.
- Zending en benoeming van diakens in nieuwe en/of specifieke diaconale taken.

Gericht aan de vormingsdiensten en de CCV-medewerkers

- In elk bisdom een CCV-medewerker belasten met de begeleiding van het vormingswerk m.b.t. de diaconale pastoraal.
- Aandacht voor de pijler van de diaconie bij de territoriale reorganisatie.
- Aandacht voor diaconale vorming van vrijwilligers en professionelen.
- Christelijke inspiratie van de diaconie leren verwoorden.

Gericht aan jongerenorganisaties, jeugdbewegingen en scholen

- Aandacht voor uitsluitingsmechanismen in de eigen organisatie, drempelverlagend werken.
- Jongeren laten kennismaken met diaconale engagementen. Bijvoorbeeld DiaconAction (IJD), de 7 werken van barmhartigheid (KLJ), warmvoorarm.be (Netwerk voor Pastoraal met Jongeren).

Gericht aan de Interdiocesane Commissie voor Liturgie

- In gebed en verkondiging aandacht voor diaconale accenten, actuele maatschappelijke noden en de werken van barmhartigheid.

Gericht aan de christelijke solidariteitsorganisaties

- Openstaan voor nieuwe noden en nieuwe vormen van diaconie.
- Benoemen van de eigen inspiratie en daarvoor ondersteuning en vorming opzetten.
- Aandacht voor aantrekkelijk imago van diaconale inzet.